

LIBRIS

We know
books

Eleanor Shearer este o scriitoare de rasă mixtă și nepoată a unor imigranți din Generația Windrush. Ea își împarte timpul între Londra și Ramsgate, astfel încât să nu treacă niciodată prea multă vreme fără să vadă marea. Pentru obținerea masterului în politică la Universitatea din Oxford, Eleanor a studiat urmările epocii sclaviei și a comerțului transatlantic cu sclavi și considerațiile privind dreptul urmașilor acestora de a obține despăgubiri pentru prejudiciul moral suferit. Munca ei de documentare desfășurată în insulele Sf. Lucia și Barbados i-a oferit inspirația pentru scrierea acestui roman de debut.

ELEANOR SHEARER

Cântecul râului

Traducere din limba engleză și note de
EDITH NEGULICI

 UNIVERS

Pe insulă, pământul era roditor, însă totul prindea rădăcini superficiale. Când veneau uraganele, acestea smulgeau până și cei mai puternici copaci; iar când veneau albi, ei smulgeau copiii din brațele mamelor. Așa că am învățat să trăim fără speranță. Pentru noi, pierderea era singura certitudine.

Mulți dintre noi pierduserăm deja un cămin. Un cămin cu rădăcini adânci și cu strămoși coborâți în istorie. Rădăcinile acelea nu ne-au salvat. Rădăcinile acelea au putrezit pe fundul corăbiilor cu sclavi, în întuneric și în mizerie. Nu mai aveam prea multe de plantat în lumea nouă și puținul rămas ni-l luau albi. Așa că încercam să trăim doar la suprafața insulei. Plantam trestie de zahăr, dar nimic pentru noi. Mamele își întorceau capul când li se nășteau bebeluși, refuzând să-i privească în ochi.

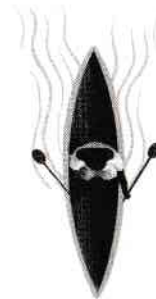
Încercam să supraviețuim în această viață trăită pe jumătate, această viață fără trecut sau viitor, însă nesfârșitul nostru prezent găsea modalități de a se extinde și de a se pune de-a curmezișul timpului, până când existența ni se umplea de mișcare și culoare. Noaptea, într-o limbă neînțeleasă de albi, le șopteam copiilor povești despre străvechii zei din patriile noastre.

Totuși, uraganele continuau să vină. Totuși, copiii erau în continuare luați și vânduți peste ocean. Dar măcar erau vânduți purtând în inima lor sămânța unui cântec dintr-o altă viață.

IBDIS *Totul prindea rădăcini superficiale. Însă ceea ce nu putea ajunge în adânc a ajuns în larg, s-a întins peste oceane, săpând tuneluri către insulele din apropiere, acolo unde și alții încercau zadarnic să trăiască fără amintirile trecutului sau fără speranța viitorului.*

În absența rădăcinilor, lucrurile pier. Mulți dintre noi chiar piereau, răpuși de mâna albilor sau de căldura necruțătoare a soarelui de la amiază. Pământul se îmbogățea cu sângele nostru, iar rădăcinile se hrăneau cu trupurile noastre. Și asta le făcea rădăcini puternice. Superficiale, dar puternice.

Până la urmă, exista speranță pentru această lume nouă.

Barbados

August 1834

1

Era întuneric beznă și Rachel alerga prin noapte. Crengile copacilor îi sfâșiau pielea, în timp ce, la auzul pașilor ei grăbiți, păsările își luau zborul țipând. Terenul era noroios și denivelat, mocirlos după ultimele ploi, iar ea a alunecat și s-a izbit de scoarța aspră a unui palmier. S-a prăbușit la pământ, acolo unde furnicile mășăluiau, gândacii mișunau și viermii nevăzuți scormoneau. Cu respirația sacadată, a înghițit lacom aerul umed și apăsător. A simțit gustul umezelii pe limbă, amestecat cu înțepătura acră a propriei groaze.

Ce făcuse?

S-a uitat în spate. În întuneric se profila silueta morii de pe plantația din Providence, cu aripile întinse precum patru pumnale cu muchii ascuțite, profilând pe cer conturul unei cruci înverșunate. Groaza a pus stăpânire pe Rachel, de parcă moara avea ochi și putea să-i șoptească șefului plantației de sclavi întâmplarea la care fusese martoră.

Încă nu era prea târziu. Încă mai putea să escaladeze zidul și să se strecoare înapoi pe plantațiile de trestie de zahăr pregătite pentru cultivat, unde gropi adânci așteptau să adăpostească

tinere vlăstare. Încă mai putea să se întoarcă la coliba ei pătrată de lemn, aflată lângă multe altele, și să se întindă pe spate pe saltea veche, subțiată de cei patruzeci de ani de folosință. Încă mai putea aștepta zorii și o nouă zi de istovitoare muncă...

Ridicându-se de jos, și-a reluat fuga. Picioarele au purtat-o și mai adânc printre umbrele pădurii.

O durea pieptul. Voia să se prăbușească, însă nu putea; trupul ei o ducea nestăpânit tot mai departe de Providence. Fiecare crenguță ruptă care trosnea părea ecoul unei împușcături; orăcăielile broaștelor de pe plantație deveneau strigătele îndepărtate ale celor porniți pe urmele ei. Trebuie să alege în continuare.

Singură, acoperită de noroi, cu oasele pătrunse de-o dure-roasă sfârșeală, se întreba obsesiv:

Oare aceasta să fie libertatea?

Pădurea pustie. Fuga ei, care o umplea de spaimă. La asta nădărduseră, oare, cu toții, dintotdeauna?

Cu o zi în urmă, toți sclavii din Providence se adunaseră în fața conacului. Un grup de albi cu fețe împietrite îi aștepta – stăpânul plantației, călare și avându-i alături pe șeful plantației, pe soția sa și pe cei trei copii ai lor aflați pe treptele conacului. Albii se uitau la sclavi. Sclavii le susțineau privirea.

Știau cu toții ce avea să urmeze. Câțiva sclavi chiar zâmbeau. Însă Rachel nu era printre aceștia. La vârsta ei, își amintea de vremurile când se vorbea în șoaptă despre sfârșitul sclaviei. Dar nu va crede în așa ceva până nu o va auzi chiar din gura stăpânului.

În zăpușeala zilei, fruntea pleșuvă a acestuia strălucea de transpirație. Pe când s-a apropiat, călare, de sclavi, Rachel a zărit chipul soției sale, buzele ei strâns lipite exprimând disprețul profund. Iar această priveliște, mai mult decât orice, i-a schimbat părerea. În clipa aceea, Rachel a îndrăznit să spere.

Stăpânul plantației le-a vorbit scurt. Le-a spus că Regele decretase abolirea sclaviei. Începând cu ziua următoare, Proclamația de emancipare¹ va intra în vigoare.

Erau liberi.

Unii au izbucnit în plâns. Alții chiuiau și dansau încântați – o masă de strigăte, de trupuri transpirate, un râu dezlănțuit ieșind din matcă. Stăpânul și șeful plantației zbieau ordine inutile, incapabili să se facă auziți în hărmălaie. În cele din urmă, stăpânul a năvălit în galop prin mulțimea de sclavi, doar ca să-i reducă la tăcere. O femeie a fost lovită în cap de copitele calului și a murit pe loc. Însă a murit liberă.

Încă ceva, a spus stăpânul plantației. Nu mai erau sclavi, ci erau, în schimb, ucenicii lui. Prin lege, trebuiau să lucreze pentru el timp de șase ani. Nu puteau să plece. Când soarele va răsări, Rachel și toți ceilalți vor ieși pe plantație ca să termine de cultivat trestia de zahăr. Erau siliți să aibă grijă de trestie până la următoarea recoltă; și apoi până la recolta următoare. Îi așteptau încă șase ani de trudă continuă: să taie, să planteze și iar să taie trestia de zahăr.

Libertatea se dovedea doar un alt nume pentru aceeași viață îndurată mereu.

Din mulțime a răsunat un șuierat în semn de protest. Cu pușca atârnată pe umăr, șeful plantației a ridicat mâna să-l reducă la tăcere. O sută de perechi de ochi îi urmăreau mâna arcuită. Calul proprietarului fornăia zgomotos, ținut strâns în frâu.

Șuieratul s-a stins, iar mulțimea a rămas nemișcată.

¹ La 22 septembrie 1862, președintele Abraham Lincoln anunță eliberarea sclavilor aflați pe teritoriul statelor Confederației. *Proclamația de Emancipare* a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1863, transformând abolirea sclaviei într-una dintre mizele Războiului de Secesiune.

Rachel a ascultat în tăcere vestea libertății. De ani de zile, ea trăia într-un amurg permanent. Cei dragi muriseră demult. Viața i se redusese la dimensiunea plantației, la rutina trudei nesfârșite și la amintirea a ceea ce fusese odată. Așadar, avea sens. Libertatea însemna un gol care nu putea fi umplut decât cu trestie de zahăr.

Și în noaptea aceea a fost totul la fel. Apăsarea pământului tare în spinarea ei. Forma membrilor subțiri și mușchii încordați. Mirosul de mucegai al colibeii. Urmau zile lungi de muncă istovitoare, fâgașul vieții îi era perfect orânduit, precum brazdele de pe plantația de trestie de zahăr.

În somn, și-a visat mama. Sau poate că a fost doar ideea de mamă, o expresie a căldurii și a bunătății omenești. Nu-și putea aminti cum arăta propria mamă.

Mama stătea în fața ei, însă cumva Rachel știa că ea însăși nu se afla într-adevăr acolo, ci undeva departe, peste ocean. Era fragilă, un vâlătuc de fum. Nu putea rămâne mult.

Mama a rostit un nume, iar Rachel a știut că era numele ei – numele pe care ar fi trebuit să-l poarte înainte ca un alb să-i dea numele de Rachel. Ce dădeau albi puteau lua oricând înapoi. Însă acest nume diferit era doar al ei. Rachel l-a repetat. Silabele sunau ciudat între buzele sale, însă pe măsură ce le rostea pline de vibrație îi dădeau putere. A reușit să stea drept, fără să se aplece. Și-a simțit greutatea plăcută a corpului, solidă și puternică.

Mama s-a tras un pas înapoi și a prins a se topi, picătură cu picătură, îmbibând pământul de sub ea. Când a dispărut, solul strălucea de un roșu intens, bogat.

Rachel s-a trezit în toiul nopții – tresărind sălbatic, tremurând lac de sudoare – și nu și-a putut potoli trupul care se mișcase fără voia ei, mânat de-un instinct animalic; s-a târât în

afara colibeii, și, complet dezlănțuit, s-a aruncat din Providence direct în beznă.

În pădure, Rachel s-a întrebat din nou: oare aceasta să fie libertatea? O ruptură violentă care te bulversează, un corp pus pe fugă, o minte paralizată de groază privind cum scapă lucrurile de sub control?

Copacii nu-i dădeau niciun răspuns. Frunzele lor fremătau în bătaia vântului, iar Rachel parcă le auzea tacinând-o:

Și acum?

Purtat de disperarea propriei voințe, trupul a învins gândurile care o copleșeau. Rachel a continuat să fugă mai departe.

Nu-și putea da seama cât se făcuse ceasul în cea noapte fără lună, însă după cum îi zvâcneau picioarele de durere, Rachel a știut că alerga deja de vreo oră sau chiar mai mult atunci când l-a auzit. Atât de vag, încât la început a crezut că e doar în imaginația ei. Cântecul.

O rază de lumină a pălpâit printre copaci. Rachel a înaintat încetșor, cu mintea plină de fantome și de duhurile nopții. Însă, pe măsură ce cântecul creștea în intensitate, însoțit de tobe, răsunând în toată pădurea, temerile au părăsit-o. Zgomotele vesele și omenești o chemau în direcția lor.

O poieniță. Un mic cerc de pământ gol printre trunchiuri înalte. În mijloc, zeci de oameni dănțuiau în jurul focului aprins, vreascurile trosneau și încă și mai mulți zăboveau la margine. În timp ce dansatorii se învârteau prin dreptul ei, Rachel auzea contopindu-se frânturi de conversații și melodii diferite. A auzit limba engleză, dar și alte limbi străvechi care o înfiorau până în măduva oaselor.

Rachel a stat în penumbră, privind spectacolul. Mai asistase la dansuri, în tinerețe, dar nu așa. Acele dansuri făcuseră

LRDIS | We know
back

întotdeauna parte din viață de pe plantație, desfășurându-se în cartierele sclavilor sau în piața brașului din apropiere. În orice clipă, ar fi putut să apară un trecător alb sau chipul stăpânului la fereastra conacului, amintind tuturor celor prezenți că bucuria lor nu este nemărginită; că nu se poate revărsa dincolo de limitele sclaviei. Însă poiana strălucea cu un alt soi de magie. Fără priviri indiscrete care să rupă vraja, dansatorii își unduiau trupurile cu o grație nestingherită.

Răpăitul insistent al tobelor o atrăgea pe Rachel tot mai aproape și mai aproape, în lumină. S-a pomenit deodată dansând printre ceilalți, legănându-se în ritmul muzicii. A început să bată din picior și să fredoneze un cântec de-ale ei.

O femeie i-a întins mâna; avea ochii mari și albi, cu pupile strălucitoare. A prins-o pe Rachel de încheietură.

Și i-a cerut cu o voce cântată, șoptită și blândă:

— Dansează!

Atrasă în mijlocul mulțimii, Rachel s-a desprins complet de sine. Fără început și fără sfârșit, fără măsură și fără limite. Corpul i se topea în ritmul muzicii. Dansul se unduia în mulțime, iar Rachel s-a abandonat muzicii.

Toate durerile de până atunci au lăsat-o. Din pieptul ei a izbucnit un cântec pe care habar n-avea că-l știe. Cineva o ținea de mână; Rachel a întins-o pe cealaltă și a apucat mâna altcuiva, care, la rândul său, a prins-o pe a altuia. În timp ce flăcările țâșneau spre cer, i s-a părut că vede înlănțuirea de mâini urcând spre ceruri, rânduri de oameni în timp și spațiu, îngemănați sub o singură bătaie de tobă.

Când ultimele flăcări ce ardeau mocnit s-au stins, toată lumea s-a oprit din dans. Se iveau zorii, lumina cenușie a dimineții se strecura printre copaci, iar răsăritul a pus capăt magiei de până atunci. Oamenii au început să plece, majoritatea îndreptându-se

spre vest – cu soarele în spate, se întorceau la plantațiile lor. Plutind până la marginea poienii, Rachel a zăbovit între doi stejari maiestuoși și, preț de-o clipă, s-a întrebat dacă nu ar trebui să-i urmeze. Absența ei de pe plantația din Providence probabil trecuse neobservată, deocamdată. Însă ezitând prea mult, a rămas curând singură – toți cei de acolo pleaseră. Rachel și-a îndreptat pașii spre est, înapoi în pădure.

Fuga de peste noapte și apoi dansul o secătuiseră. Tot corpul o durea, făcând-o să calce cu pași înceți. Spaima cu care gonise la început, din toate puterile, se prefăcuse acum într-un soi de amețală, iar Rachel înainta cu ochii ridicați spre cerul de dincolo de coroana copacilor. Cumva, întunericul i se părușe mai simplu – purta un sămbure de mister, impresia că noaptea ascunde mai multe lumi posibile, cu granițe imperceptibile, accesibile oricui. În schimb, lumina soarelui amintea de nesfârșitul marș al zilelor, de trecerea de neoprit a timpului în care Rachel trăise o viață de sclav.

Totuși, întrebarea o frământa:

Și acum?

Conținea o îngrijorare, o lipsă de speranță. Fuga ei de pe plantația din Providence însemnase supraviețuire. Iar acum, Rachel rătăcea fără țintă printre tufișuri; cum nu exista nicio potecă, se împiedica de rădăcinile dezgolite ale copacilor. De sete îi zvâcnea capul și membrele îi atârnav grele, însă trupul o ducea mai departe, tot mai departe de Providence. În afară de zgomotul înăbușit al pașilor pe pământul gol, nu se auzea decât cîrripitul sticleților care zburau deasupra ei.

Rachel a urcat panta lină a unui deal. Când a ajuns în vârf, a zărit deodată oceanul. Priveliștea aceea, întinsă cât vedea cu ochii, a făcut-o să se oprească în loc. Ajunsesese la capătul insulei.

Soarele la răsărit și-a scufundat razele în apa care se întindea la orizont. Sub cerul cenușiu, oceanul era de un albastru frapant,

brăzdat de lumina alb-aurie a astrului zilei. Iar acea explozie de culoare parcă a eliberat-o pe Rachel de teama care i se încolăcise în jurul gâtului cu o seară înainte. S-a simțit brusc liniștită, de parcă s-ar fi cufundat în valurile care se rostogoleau alene.

De-a lungul vieții, nimic nu-i aparținuse, nici măcar copiii născuți din propriul trup. În universul ei mărginit la viața de sclav pe plantația din Providence, unde șeful plantației patrula înarmat cu biciul, părea că albi sunt stăpânii absoluți ai lumii. Însă acum, aici, era oceanul. Întins, sfidător și de nestăpânit, căci cine și l-ar putea revendica? Nici măcar albi. Oricât de strâns l-ar înșfăca, apele lui tot li s-ar scurge printre degete și s-ar revărsa înapoi în adâncuri.

Pe plantație, Rachel fusese întotdeauna făcută să se simtă mărunță, insignifiantă. Cu oceanul întinzându-se în fața ei, se simțea tot insignifiantă, dar într-un fel diferit – o mică parte din tot ceea ce o înconjură. Scufundată în oceanul infinit. Or, în acest sentiment nou descoperit al nimicniciei pulsa libertatea, pulsa senzația extraordinară că ea *trăiește* pe lumea aceasta și nu doar c-o traversează grăbită, în ritmul impus de albi.

Întrebarea i-a revenit în minte:

Și acum?

De data aceasta întrebarea avea un nou sens. Conducea privirea spre viitor, spre lumea largă, de peste ocean. Și nu o întorcea grăbită peste umăr, să vadă cine o urmărea.

Rachel a tras adânc aer în piept. Ochii i-au rățacit de la linia orizontului în jos pe deal. La prima vedere, părea pustiu. Și totuși...

S-a aplecat ușor în față, ducându-și mâna streășină la ochi. Adăpostit printre copaci, cam la jumătatea distanței, i s-a părut că zărește acoperișul înclinat al unei colibe.

Numaidecât, niște mâini aspre au imobilizat-o pe la spate și pe cap i-a fost îndesat un sac mirosind a fum și a pământ umed.

2

Pe plantația din Providence trăise cândva un sclav care încercase la un moment dat să fugă. Era singurul pe care Rachel îl cunoscuse dintre toți cei care făcuseră așa ceva. Desigur, oamenii vorbeau despre fuga de pe plantație – șoapte în timpul nopții și mormăieli înfundate pe când se întorceau schiopătând de la munca câmpului – și întotdeauna existau zvonuri despre cineva care cunoștea pe altcineva de pe o altă plantație, care reușise să fugă. Însă Barbados era o insulă mică și dens populată. Dacă ar fi să fugi de pe plantație, încotro ai apuca-o, astfel încât să nu-ți ia câinii urma?

Așadar, de-a lungul copilăriei, Rachel a considerat fuga de pe plantație ca pe ceva de neconceput – o idee prea abstractă pentru a fi posibilă. A părut imposibilă până când, dintr-odată, nu a mai fost. S-au trezit într-o dimineață, iar bărbatul acela dispăruse. Rachel avea pe atunci zece ani.

Se numea Atlas. Era un bărbat retras – tăcut de când își pierduse soția, care fusese vândută în timp ce-i purta copilul în pân-tece. Rachel nu-l auzise niciodată vorbind despre fuga de pe plantație. Pur și simplu, se făcuse nevăzut.

LRDIS | We know
books

O zi întreagă, atmosfera de pe plantație a fost diferită. Zidurile exterioare păreau mai fragile, iar bastonul șefului plantației parcă nu se mai înălța amenințător deasupra capetelor lor. Bărbații și femeile și-au îndreptat spatele. Ceva strălucea în ochii lor. Stăpânul și șefii plantației au văzut și s-au temut. Și i-au biciuit mai aprig ca de obicei. Deopotrivă, albi și negrii au simțit că lumea se poate schimba – până când, în amurg, Atlas a fost târât înapoi; o rană deschisă îi supura pe gambe, acolo unde îl sfâșiaseră colții unui câine. Ruptura în ordinea firească a lucrurilor s-a dovedit temporară; Rachel a înțeles atunci că pot fugi, dar nu se pot ascunde. Trupurile sclavilor se vor întoarce mereu, vii sau moarte, la Providence.

Drept pedeapsă, lui Atlas i s-a tăiat nasul. Rana i s-a infectat. Atlas a murit cu puroiul revărsându-i-se prin găurile căscate pe chip.

Această amintire – fuga lui Atlas, capturarea și agonia lui – i-a răsărit în minte lui Rachel în timp ce-i venea să vomite, cu nasul și gura astupate de pânza aspră a sacului. Palme bătătorite îi țineau strâns încheieturile – în afară de a-și răsuci capul și de a se zbate tropăind din picioarele care o dureau și așa, nu avea cum să se lupte. Nu știa unde o trăgeau aceste mâini – înainte, înapoi sau pur și simplu o sfâșiau în două. A încercat să strige, dar nu mai avea voce și, în plus, cine ar auzi-o? Cine i-ar sări în ajutor? Precum Atlas, și ea încercase imposibilul, iar lumea trebuia îndreptată.

De acum nu se mai smucea; mâini ferme o țineau nemișcată. Respirația lui Rachel era sacadată, înspăimântată. Ceva i-a spus că fusese adusă înăuntru – deși nu-i putea vedea, a simțit cum pereții încăperii se strâng în jurul ei.

Tăcere. Și ea, ținută strâns ca într-o menghină. Frica îi făcea picioarele să se zvârcolească în zadar – nu se putea elibera, oricât ar fi încercat.

Dincolo de sunetul băților inimii ei, Rachel a auzit pași moi. O voce de femeie – profundă și venind din apropiere – a întrebant:

— Ei bine?

O voce de bărbat a răspuns de lângă urechea lui Rachel:

— Am găsit-o în apropierea pădurii.

— O fugară? a întrebant femeia.

Bărbatul nu a răspuns.

Rachel nu se mai lupta. Nici nu mai respira. Nu mai avea niciun control asupra propriei vieți. A așteptat.

Femeia a cerut:

— Lasă-mă s-o văd.

La fel de brusc cum îi fusese tras pe cap, sacul a fost smuls, iar Rachel a clipit buimacă; lumina puternică a soarelui strălucea pe fața ei printr-o ușă deschisă. Erau într-o colibă, la fel de mică și de anonimă ca oricare alta din satul de sclavi din Providence. Însă ceva nu era în regulă. Nu mirosea ca în Providence, a trestie dulce și a disperare brutală. De afară adia briza proaspătă și sărată a oceanului. Și când Rachel și-a întors gâtul, a văzut că mâinile care o țineau prizonieră sunt întunecate, la fel ca ale ei.

În fața lui Rachel stătea o femeie înaltă, cu părul prins în coc. Pielea îi era netedă, fără riduri, fără vârstă, dar ceva în ochii ei trăda ani numeroși de viață.

Și această femeie o scruta pe Rachel cu o privire ascuțită, pătrunzătoare, făcând-o să se simtă dezgolită, absolut insignifiantă.

— Fugi?

Rachel nu îndrăznea să vorbească.

Femeia a măsurat-o cu privirea din cap până în picioare, apoi a dat încetșor din cap.